

Oslo, 25.sept 2009

Utenriksdepartementet
Næringslivsseksjonen
PB 8114 Dep
0032 Oslo

Oppfølging av Stortingsmelding om næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi og de ulike modellene for organisering av rådgivningstilbud for næringslivet.

Naturvernforbundet viser til høringsbrev lagt ut på utenriksdepartementets hjemmesider 24. juli 2009.

Naturvernforbundet mener det er viktig, all den tid det mangler et tilfredsstillende internasjonalt regelverk på feltet, med en velfungerende ikke-juridisk mekanisme der det er mulig å få gjennomført uavhengige vurderinger av i hvilken grad norske flernasjonale bedrifters tar samfunnsansvar i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap.

Plassering, sammensetning og legitimitet

Et grunnleggende problem er derfor at dagens organisering av kontaktpunktet i stor grad svekker mekanismens troverdighet. Plasseringen av kontaktpunktet i seksjon for næringsfremme og verdiskaping, eller som det heter på engelsk, seksjon for Economic and Commercial affairs, representerer en typisk ”bukken og havresekken”-problemstilling. UDs seksjon for næringsfremme har en opplagt oppgave i å fremme norske bedrifter internasjonalt, som åpenbart vil kunne svekke et åpen og kritisk tilnærming til norske bedrifters samfunnsansvar. Dette forsterkes av sammensetningen av utvalget, der to av representantene utover UD er offentlig eier (Nærings- og handelsdepartementet) og den private eiersiden (NHO). Til sammen utgjør tre-firedeler av representantene i kontaktpunktet instanser som skal promotere og forsvare norske bedrifter internasjonalt, noe som ikke harmonere mye med kontaktpunktets målsetting.

Dette er prinsipielt problematisk, særlig sett i lys av at kontaktpunktet for tre år siden ble flyttet fra utenriksdepartementets seksjon for menneskerettigheter til dagens plassering. Vi mener det er åpenbart at kontaktpunktet med dette ble svekket gjennom å miste faglig tyngde på menneskerettigheter og den nødvendige distansen og uavhengigheten til aktørene som innklages.

Dette står ikke minst i sterk kontrast til teksten i høringsbrevet som viser til ”*bred enighet både i Norge og internasjonalt om at klagemekanismer bør operere i henhold*” kriteriet

legitimitet, dvs at ”*Ordningene må være klare, åpne og ha uavhengige styringsstrukturer for å sikre en rettferdig klagebehandling.*”

Vi mener et utslag av denne interessekonflikten er den avstanden som har oppstått mellom innholdet i Stortingsmelding nr. 10/ OECDs føringer, og kontaktpunktets behandling av klager mot norske morselskaper. Det er åpenbart for oss at en mekanisme som skal vurdere flernasjonale selskapers samfunnsansvar alltid må ha et hovedfokus på å vurdere morselskapets ansvar også når selskapets lokale aktiviteter påklages. Det er derfor med bekymring at vi opplever og observerer at saker der det norske morselskapets i utgangspunktet er innklaget, velger kontaktpunktet å oversende klagesakene til kontaktpunktene i de landene der de kritiske forholdene skal ha funnet sted. Dette gjelder både vår klage mot Cermaq, og Fellesforbundets innklaging av Kongsberg Automotive.

Naturvernforbundet mener det norske kontaktpunktets henvisning til OECDs retningslinjer som begrunnelse for deres håndteringen av spørsmålet om morselskapets ansvar, ikke kan unnskyldes at denne praksisen går på tvers av intensjon med mekanismen og OECDs stadig sterkere understrekning av morselskapets ansvar og behovet for at disse stilles til ansvar. Dette mener vi kan tyde på et uheldig utslag ved dagens plassering og sammensetning av kontaktpunktet.

Naturvernforbundet ser det derfor som en nødvendig forutsetning for å gjenopprette tilliten til kontaktpunktet, at det i forbindelse med omorganiseringen flyttes ut av seksjon for næringsfremme. Dersom det av praktiske grunner fortsatt bør være administrativt underlagt Utenriksdepartementet, må det få full faglig og politisk uavhengighet, slik for eksempel Etikkrådet har i forhold til Finansdepartementet. Sekundært, men bare ønskelig dersom kontaktpunktet ikke flyttes, vil det være hensiktsmessig å etablere et uavhengig styre som kunne sikre at kontaktpunktet oppfylte intensjonen med mekanismen.

Naturvernforbundet mener derfor det i tillegg til kontaktpunktets plassering er behov for å se på sammensetningen av representantene i kontaktpunktet. I tillegg til dagens representanter fra myndigheter og arbeidslivet, bør sivilsamfunn og academia involveres. Det er tilsvarende viktig at representantene har tung kompetanse på relevante fagområder for bedrifters samfunnsansvar, særlig miljø, utvikling og rettigheter. Bare på denne måten vil kontaktpunktet ha tillit hos alle relevante aktører og bli brukt.

Kontaktpunktets hjemmel

Det er avgjørende for et troverdig og velfungerende kontaktpunkt at det har hjemmel til å innhente nødvendig informasjon for å gjøre sine vurderinger.

Naturvernforbundet deler synspunktene som kom fram både i Regjeringens utviklingsutvalg, NOU 2008: 14, og utenrikskomiteens behandling av St.m.10 2008-09, som pekte på svakheten ved at kontaktpunktet ikke har innsynshjemmel og derfor ikke kan kreve å få seg forelagt relevant materiale fra noen av partene under behandlingen av en klagesak. Direkte eller indirekte innsyn synes som en nødvendig forutsetning for at kontaktpunktet med en viss autoritet skal kunne fylle sin rolle.

Vi mener også at kontaktpunktet, i likhet med det nederlandske, selv må kunne foreta nødvendige undersøkelser der de innklagede forholdene har foregått. Det er derfor viktig at det settes av tilstrekkelig med ressurser til internasjonalt samarbeid, oppsøkende virksomhet, til dokumentasjon og oversettelse av denne, samt til faglig utvikling for både sekretariatet og de som sitter i kontaktpunktet.

Basert på vår egen erfaring er det ikke minst viktig at kontaktpunktet har tilstrekkelig med ressurser for å være tilgjengelig for alle parter og derigjennom oppfylle sin oppgave. Kontaktpunktets praksis om bare å akseptere dokumenter på norsk og engelsk finner vi derfor uakseptabelt, slik vi har fått krav om i vår klage mot Cermaq. Dette går på tvers av et av det grunnleggende kriteriet "tilgjengelighet", som det vises til i høringsbrevet:

"ordningene må gjøres kjent blant dem som kan ønske å benytte dem og må tilby tilstrekkelig hjelp til den fornærmede part, som kan stå overfor ulike barrierer når det gjelder å benytte ordningene, bl.a. språk, analfabetisme, kjennskap til ordningene, økonomi, avstander eller frykt for represalier."

Et snever språkkrav hever terskelen betydelig for mindre ressurssterke aktører å innklage selskap som operer i land der engelsk ikke er hovedspråk (med andre ord svært mange), da kostnad ved oversettelse av materialet faller på innklager. Dette vil avskjære miljø- og rettighetsorganisasjoner fra muligheten til å bruke mekanismen. Samtidig vil det gjøre det vanskelig for organisasjoner som vår egen å involvere partnere i ikke-engelsktalende land i prosessen, noe som vi er helt avhengige av både for å utvikle våre klager og følge opp saker som blir vurdert.

Behovet for å styrke mekanismen som påpekes her, må også sees i lys av den svake posisjonen denne mekanismen etter hvert har fått. En studie fra det internasjonale NGO-nettverket OECD Watch illustrerer dette, der behandlingen av 87 klager om brudd på OECDs retningslinjer fra 2001 til 2009 ble systematisk analysert. Klagesakene har kun i få tilfeller gitt klagerne et tilfredsstillende resultat i form av innrømmelser og påviste endringer fra de innklagede selskapene. De nasjonale kontaktpunktene er gjennomgående uhyre forsiktige når det gjelder å pålegge selskapene ansvar for å ordne opp i de forholdene de er innklaget for. Mange organisasjoner har derfor konkludert med at de ikke ønsker å benytte mekanismen, all den tid utarbeidelse og dokumentasjon av klager er arbeidskrevende og utsiktene til en konstruktiv løsning i andre ender er små.

OECD Watch sin rapport fra 2007 er nevnt som et av underlagsdokumentene for høringsnotatet. Denne rapporten beskriver gode og dårlige erfaringer fra kontaktpunktene virke og presenterer anbefalinger for hvordan kontaktpunktene virksomhet kan styrkes. Det ville vært en styrke dersom høringsnotatet brukte disse på en mer tydelig og systematisk måte. Det gjelder spesielt ift:

- hvordan kontaktpunktene skal kunne gjøres i stand til å løse konflikter mellom internasjonale selskaper og de miljøene de opererer i
- hvordan klager kan løses gjennom forhandlinger og dialog
- hvordan selskaper som har brutt retningslinjene kan oppmuntres/tvinges til å endre sin praksis

Naturvernforbundet slutter seg også til ForUMs forslag om at det er mye å hente fra Etikkrådets arbeid når det gjelder organisering, hjemmel, metoder og generelle kompetanse på dette feltet. I likhet med Norsk senter for menneskerettigheter mener vi at det også er viktig med et faglig solid sekretariat som støttefunksjon til kontaktpunktet, uavhengig av hva slags modell en måtte lande på. Sekretariatet bør inneha juridisk kompetanse.

Vi ønsker også forslaget om en rådgivningsfunksjon velkommen, men kan ikke se at det bør ligge innenfor kontaktpunktets mandat.

Relaterte prosesser

Avslutningsvis slutter Naturvernforbundet opp om ForUMs innspill om at høringsnotat "burde gå dypere når det gjelder å drøfte hva som kan gjøres på nasjonalt nivå for å fylle de styringshullene den globaliserte økonomien har skapt." Det er sterkt behov for en debatt om hvordan sikre at innholdet i "samfunnsansvar" blir reelt, all den tid noen få bedrifter tar ansvar, de fleste selskap kun sminker seg med CSR, mens andre igjen overser dette ansvaret fullstendig. Det er behov for mer effektive overvåkningsmekanismer på dette feltet, og vi etterlyser i den sammenheng konkret oppfølging av Stortingets anmodning om å utrede forslaget om et ombud for næringslivets samfunnsansvar – noe det ville vært naturlig å behandle i sammenheng med omorganiseringen av kontaktpunktet.

Vi ser også fram til å bidra i den bebudede revisjonen av OECDs retningslinjer, og ber om å bli involvert i det arbeidet.

Med vennlig hilsen,

Jan Thomas Odegard
Generalsekretær
Norges Naturvernforbund